

Muhammetguly Atabaýew

Category: Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 22 январа, 2025

Muhammetguly Atabaýew MUHAMMETGULY ATABAÝEW

XX asyryň başynda özüni görnükli magaryfçy we metbugatçy hökmünde tanadan Muhammetguly Atabaýew häzirki Bäherden raýonynyň Nohur obasynda 1885-nji ýylda dünýä inýär. Ol ilki Tejendäki rus-türkmen mekdebinde başlangyç mugallymçylyk seminariýasyny tamamlayar. Okuwy gutaran M. Atabaýew ilji Maryda, 1913-1915-nji ýyllarda bolsa Çelekende mugallymçylyk edýär. Ol 1915-nji ýylda Nohur obasyna gelýär we onda rus-türkmen mekdebiniň açylmagyny gazanýar. Muhammetguly her ýerde bolanda hem türkmen halkynyň sowatly bolmagy ugrunda jan çekýär. Ol bu barada öz döwrüniň progressiw-demokratik ideýalaryny ýaýradyjylar bolan Artykgül Tekinskaýa, Ata Myradow, Gaýgysyz Atabaýew we başgalar bilen pikir alşypdyr we olar bilen ýakyndan aragatnaşyk saklapdyr. Muhammetguly türkmen halkyny sowatly etmek, onuň medeniýetini ýokary götermek üçin metbugat sahypalarynsa yzygiderli çykyş edipdir. Biz onuň şeýle pikirlerini Muhammetgulynyň "Закаспийская туземная газета"-nyň birinji sanynda ýazan "Türkmen halkyna" diýen makalasyndan başlap, ömrüniň ahyrynda ýazan "Mollalara, Orazgylç molla jogap" diýen makalasyna çenli aýdyň görýäris. Muhammetguly 1915-nji ýylyň 3-nji iýunynda ýazan "Ylym, okamak hemmä parzdyr" diýen makalasynda halky ukudan oýanmaklyga, işan-mollalaryň toslamalaryna gulak gabartmazlyga, okuwly bolmaklyga çagyryýar. Bu çagyryş mollalaryň, ylaýta-da, Orazgylç mollanyň gonjuna gor guýýar. Şol sebäpli hem işan-mollalar Muhammetguly Atabaýewiň oglan-gyzlary okatmagyna, olaryň täzeçe terbiýelenmegine garşy bolýarlar, emma

M.Atabaýew bu işde çetde durup bilmeýär. Ol 1915-nji ýylyň mart aýynda "Закаспийская туземная газета"-da "Aýallar nadan bolsalar, özümiz günäkär, olary okatmaýarys" diýip ýazypdyr. Bamyly molla Orazgylyç Muhammet ogly bolsa, diňe bir aýallaryň däl, hatda erkek adamlaryň hem sowatly bolmagyna garşy bolýar, çünki yzagalak, nadan adamlary ezmek, aldamak ýokary gatlagyň wekilleri üçin aňsat düşýär. Şol sebäpli ol 1915-nji ýylda gazetde eden çykyşynda: "Türkmen taýpalaryna okuw-ýazuw öwretseň, ogrulara ýarag beren ýalydyr" diýip, obany magarylaşdyrmaklyga päsgel berýär. M.Atabaýew oňa jogap edip ýazan "Okuw we türkmen mekdebi" diýen makalasynda: "Millette hemme zatdan, iýmekden-içnekden beter gerek zat okuw, ylymdyr" diýip belleýär. Mekdepler açyp, çagalary okatmak, sowatsyzlygy, medeniýetsizligi ýok etmek meselelerini öňe sürýär. Atabaýewiň bu pikiri şol döwrüň öňdebaryjy adamlary tarapyndan goldanylýar.

Bulardan başga-da, Atabaýewiň ýokarda ady tutulan gazetiň sahypalarynda "Türkmen okuw mekdepleri", "Täze çykan türkmen okuwy", "Köp aýallylaryň bagty bolarmy?", "Türkmen aýallarynyň zehini", "Geýilýän geýimler türkmenler arasynda" diýen ýaly onlarça makalasy neşir edilýär. Bu makalalaryň adyndan belli bolşy ýaly, şol döwrüň zerur çözülmeli meseleleri orta atylýar. Muhammetgulynyň her bir makalasy reaksiýa dindarlara garşy urlan zarba bolýar. Atabaýew halky geljege umytly garamaga ruhlandyrýar. Ol diňe metbugat üsti bilen däl, iş üsti bilen hem asylly ideýalaryň amala aşyrylmagynda uly rol oýnaýar. Çelekende, Nohur obasynda täze mekdepleriň açylmagynyň inisiatory bolýar.

M.Atabaýewiň öz döwründe halk üçin çeken zähmeti, ýazan publisistik makalalary dilçiler, edebiýatçylar, taryhçylar üçin uly ähmiýete eýedir.

Allaberdi ORAZTAGANOW,

filologiya ylymlarynyň kandidaty. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly